

(/)

[🏠 \(/ \)](#) > Natur og Landskab (<http://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/natur-og-landskab>)> Bøger (<http://www.historie-online.dk/boger>)> Anmeldelser (<http://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5>) > Heden

← **Forrige artikel** (<http://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/natur-og-landskab/den-magiske-skov>)

Heden

Kategori: Anmeldelser

Visninger: 3522

Del artikel: **f** ([https://www.facebook.com/sharer/sharer.php?u=http://www.historie-](https://www.facebook.com/sharer/sharer.php?u=http://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/natur-og-landskab/heden)

[online.dk/boger/anmeldelser-5-5/natur-og-landskab/heden](http://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/natur-og-landskab/heden)) **t**

(<https://twitter.com/home?status=>. Aktiviteten kan ses på [http://www.historie-](http://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/natur-og-landskab/heden)

[online.dk/boger/anmeldelser-5-5/natur-og-landskab/heden](http://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/natur-og-landskab/heden)) **in**

([http://www.linkedin.com/shareArticle?mini=true&url=http://www.historie-](http://www.linkedin.com/shareArticle?mini=true&url=http://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/natur-og-landskab/heden&title=)

[online.dk/boger/anmeldelser-5-5/natur-og-landskab/heden&title=](http://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/natur-og-landskab/heden&title=))

Hans Jørgen Degn

Heden

Aarhus Universitetsforlag. 272 sider. Illustreret. Kr. 299,95.

Af Anders Ellegaard, cand.jur.

Heden er: lyng, øde, Blicher, fattige hedebonder, al, Dalgas, Hedeselskabet, hugorme, tyttebær, swåtbær, H.P. Hansen, rakkere, moser, tørvegrave, ...og meget andet. Mange har en forestilling om, hvad heden er eller var.

Biolog Hans Jørgen Degn, som tidligere var ansat i Ringkøbing Amt, har skrevet en bog om heden som den har set ud og udviklet sig de sidste 150 år. Og ikke mindst om dens fremtid

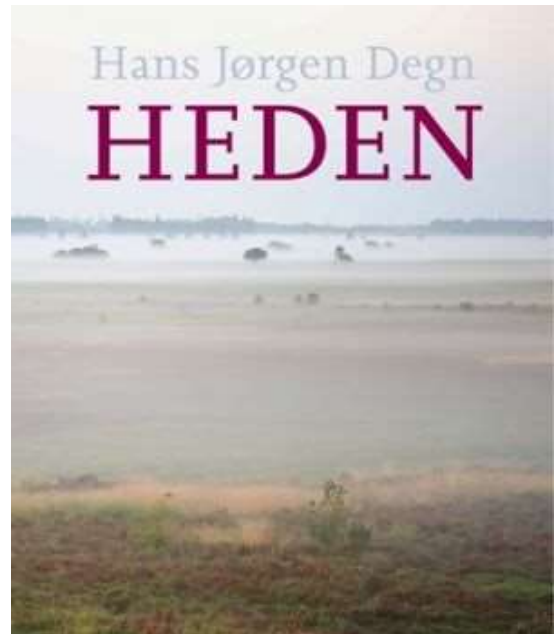
Bogen er ikke en traditionel fagbog med neutrale konklusioner. Forfatteren har tidligere i sit virke set et nært samarbejde mellem forskere og praktikere. I dag oplever han derimod, at forskerne ikke har stor kontakt med virkeligheden, og at praktikerne ikke har stor tradition for at dyrke faglitteraturen. Forfatteren udtrykker sin holdning til hedens negative tilstand og udvikling; måske provokerende men med håb om en fremtidig bedre bevaring af naturværdierne. Det er før set, at offentligt ansatte embedsmænd efter deres pension fremkommer med deres private og oftest godt underbyggede erfaringer og anbefalinger.

Det første kapitel handler om heden, som den så ud for 100 år siden. Hvad er definitionen på hede egentlig? De forskellige hedetyper og dokumentation af datidens heder i form af beskrivelser, malerier og fotografier. Vegetationens sammensætning af hedelyng, græsser, planter, lav og træer. Det konkluderes, at arealet er svundet ind, og at vegetationen har ændret sig.

I kapitlet om hedens udvikling i de sidste 100 år gennemgås reduktionen af de forskellige hedetyper. Ændringer i vegetationen gennemgås for lyng, græs og revling. Især tilgroning med træer har stor virkning på vegetationen. Hvis de ikke fældes, vil heden efterhånden gro til i træer. Øget regnmængde og tilførelsen af kvælstof har meget stor betydning for jorden og arterne på lyngheden, som ellers er karakteriseret ved at være næringsfattig. Konklusionen er, at omsætningsforholdene på tør hede er i forandring mod et mere næringsrigt økosystem, og at man ikke har set bunden endnu. - Fuglebestandene har også ændret sig, idet for eksempel urfuglen og hjejlen er forsvundet, medens andre arter er i tilbagegang. (Enpiberen side 101 skal nok være en engpiber).

Kapitel 3 handler om hedens tilstand i dag. NOVANA er forkortelsen for Det Nationale Overvågningsprogram for Vandmiljø og Natur. De grundlæggende data om den tørre hede kommer fra to tekniske anvisninger fra Danmarks Miljøundersøgelser ved Aarhus Universitet: Kortlægning og Overvågning af terrestriske naturtyper. Meget forkortet: data indhentes på Natura 2000 områder, som på tørre heder er polygoner på ca. 10 ha (100.000 m²), hvor der anbringes én cirkel med en diameter på 5 meter (areal 78,5 m²). Forfatteren har mange kritikpunkter til metoderne for både kortlægning og overvågning, hvor resultaterne beskrives på forskellige ikke-sammenlignelige måder. Realitetscheck på Randbøl Hede og Nørholm Hede viser noget andet end de teoretiske resultater og beregninger af hedernes bevaringsstatus. I følge kortlægningsmetoden er 2/3 af hedernes bevaringsstatus god, medens den ifølge overvågningsmetoden er dårlig i hele den atlantiske zone (den vestlige del af Jylland). Forskellen mellem de to metoder skyldes: forskellige arealer, forskellige data og beregningsmetoder samt forskellige vurderingsskalaer. Forfatterens største indvending er, at data indhentes fra en 5-meter cirkel udlagt i "det bedst udviklede og mindst påvirkede sted i arealet." Det kaldes i bogen for natursminke!

Efter at røgen fra kapitel 3 har lagt sig, og krabasken er hængt på knagen, er spørgsmålet: Hvordan er hedens beskyttelse? I første halvdel af 1900-tallet var heden og lyngen fjender. Opdyrkning og tilplantning var nyttigt og samfundsgavnligt. Man fik sølvbægre for god indsats. - Beskyttelsen kan kort beskrives som fredning af arealer og/eller arter af dyr og planter; generel beskyttelse i henhold til

naturfredningsloven § 3 af private eller offentligt ejede arealer; EU-habitatdirektivet; rydningspligten; tilskud til pleje af græs- og naturarealer. En formel beskyttelse på papiret er nødvendig, men ikke tilstrækkelig.

Kapitel 5 er helliget naturpleje på heden. Der er i dag en erkendelse hos de fleste af, at pleje er nødvendig. Lyngheden har aldrig kunnet overleve uden brug og pleje. Troen på den vilde natur, som klarer sig selv, vil for heden ende i trævækst og skov. Heden var og er ikke vild, men et kulturprodukt. Lyng lever 25-40 år og dør og erstattes af anden vegetation. Hedelyng og tørv er udnyttet siden bronzealderen. Hedebønderne har udnyttet lyngen og skabt ny lyng før den gamle visnede. Dyr har græsset på heden i mange hundrede år. Uden pleje (rewilding) vil lyngen uddø, græsser og træer vil overtage arealerne.

Forfatteren gennemgår fordele og ulemper ved seks former for hedepleje: fjernelse af træer, afbrænding, afgræsning, afslåning, afskrælning og marker ud af drift. Valget af pleje afhænger af flere forhold: arealets jordforhold/fremkommelighed, økonomi, hensigt med plejen og plejens tidsmæssige horisont. Nyere bøger, pjecer m.v. handler ofte om afgræsning som den eneste nødvendige hedepleje. En politisk korrekt åbenbaring. Forfatteren har ikke meget til overs herfor. Afgræsning er den dyreste form for pleje, den er ikke effektiv og den skal forsættes år efter år, da effekten er kortvarig. Den kan bedst anvendes på utilgængelige områder og mod løvtræer. Der er i bogen et skema over økonomien i og effekten af de forskellige former for hedepleje.

Et afsnit handler om biodiversitet, som også er et buzzword i tiden. Forfatteren påpeger problemerne ved begrebet: økosystemniveau, artsniveau eller genetisk niveau. Der er ingen enkel, entydig definition. På heden vil biodiversiteten vokse ved nye arter, som ikke hører til på heden, medens den vil falde ved for eksempel skyggende nåletræer. Målet med pleje skal være at beskytte og fremme naturlige hedeplanter og begrænse konkurrenterne. Biodiversitet kan ikke bruges som styringsredskab eller mål.

Hedens fremtid afhænger af befolkningens, politikernes og administratorernes holdning til den. Spørgeskemaer giver tit politisk korrekte svar, som ikke koster noget. Danmarks Naturfredningsforening og Dansk Ornitologisk Forening er med tiden blevet mere politiserede. Hvad er hedens værdi i kroner og øre? Værdien for en investor og for samfundet? Hvor meget vil befolkningen betale i skat for at bevare heden? Hvad kan samfundet/befolkningen rekreativt bruge hederne til?

Hedens fremtid afhænger af naturens egne processer og den menneskelige påvirkning. De førstnævnte er forudsigelige - de sidstnævnte ikke: utilsigtet tilførsel af kvælstof, valg af naturpleje, ændrede valg eller ressourcefordeling. Naturvidenskab contra politik. Forfatteren opstiller til sidst fem holdningsspørgsmål til læseren og stiller derefter det seks.: vil den hidtidige tilbagegang for hedens natur i fremtiden ændres til fremgang? Hans eget svar står i dedikationen: Til mine børnebørn, som vil få færre muligheder for herlige oplevelser på hederne, end jeg har haft.

Bogen er ikke en ny kulturel hyldest til den romantiske hede, men et fængslende og øjenåbnende kampskrift for bevaring af en natur, som mennesker har benyttet, udnyttet, misrøgtet og haft glæde af siden bronzealderen.

[Historie-online.dk, den 23. april 2019]